

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра теорії і методики фізичного виховання

Дипломна робота (проект)
магістра

з теми: **«ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ РУХОВИХ ДІЙ У ГРУПАХ
ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ В ДИТЯЧІЙ ЮНАЦЬКІЙ СПОРТИВНІЙ
ШКОЛІ ЮНИХ ДЗЮДОЇСТІВ НА ПОПЕРЕДНЬОМУ ЕТАПІ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи FKS1-M22z
спеціальності 017 Фізична культура і спорт

Щербюк Ірина Ігорівна

Керівник: **Бабюк С. М.,**

кандидат педагогічних наук, доцент.

Рецензент: **Прозар М. В.,**

кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент.

Кам'янець-Подільський – 2023 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ВРАХУВАННЯ СОМАТИЧНОГО ТИПУ КОНСТИТУЦІЇ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ	8
1.1. Диференційований підхід, як засіб індивідуалізації навчально-тренувального процесу	8
1.2. Соматичний тип конституції, як основа фізичного розвитку	12
1.2.1. Соматичний тип конституції.....	12
1.2.2. Соматотип та його взаємозв'язок з паспортним та біологічним віком	13
1.2.3. Особливості рухового розвитку дітей із врахуванням типу конституції.....	14
1.3. Особливості складу тіла дітей із врахування астеноїдного, м'язового, дигестивного, торокального типів конституції	17
1.4. Тип конституції та особливості біологічної зрілості.....	19
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	22
2.1. Методи дослідження	22
2.2. Організація дослідження.....	26
РОЗДІЛ 3. РУХОВА ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ ХЛОПЦІВ 7-МИ РОКІВ РІЗНИХ ТИПІВ КОНСТИТУЦІЇ.....	28
3.1. Морфофункціональні показники хлопців 7-ми років різних типів конституції.....	28
3.2. Прояв рухових якостей у хлопчиків 7 років різних типів конституції.....	31
3.3. Функціональні показники хлопчиків 7 років різних соматотипів	37

3.4. Обґрунтування технології фізичного виховання в групах початкової підготовки юних дзюдоїстів на попередньому етапі	49
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АТФ	–	адезинтрифосфорна кислота;
АТ	–	Артеріальний тиск;
ВРМСК	–	відносний рівень максимального споживання кисню;
ДЮСШ	–	дитяча юнацька спортивна школа;
ЗТП	–	загальна тренувальна підготовка;
ЗФП	–	загальна фізична підготовка;
ЖЄЛ	–	життєва ємність легень;
ІП	–	інтегральна підготовка;
ІР	–	індекс Робінсона
ІНПБ	–	індекс накопичення пульсового боргу
ЖІ	–	життєвий індекс;
КрФ	–	креатинфосфат;
ЧСС	–	частота серцевих скорочень;
ССС	–	серцево-судина система;
СФП	–	спеціальна фізична підготовка.

ВСТУП

Актуальність теми. Серед факторів, що впливають на стан здоров'я людини, істотну роль відіграє спеціально організована рухова активність та рівень фізичної підготовленості індивіда (А. Магльований, 2010; М. Маєвський, 2019; В. Ареф'єв, 2014). Особливого значення для нормального розвитку всіх органів і систем організму, підвищення стійкості до несприятливих факторів зовнішнього середовища та зниження захворюваності набуває педагогічний процес, організований у дошкільному та молодшому шкільному віці, що передбачає систематичний вплив фізичних навантажень на дитячий організм (С. Замрозевич-Шадрина, 2016) . При цьому необхідно зазначити, що дефіцит рухової активності дітей і підлітків деформує процес їх фізичного розвитку, зумовлює виникнення передпатологічних і патологічних станів організму (О. Головченко, 2011). За останній час все більшого значення набуває проблема фізіологічної незрілості дітей (Т. Яворська, 2013). Такі діти відрізняються тонкими і слабкими м'язовими волокнами з низьким м'язовим тонусом, слабким типом нервової системи, низькою стійкістю до інфекційних і простудних захворювань, а також низькою розумовою та фізичною працездатністю. Головним фактором у боротьбі з цим станом є оптимальні систематичні заняття фізичними вправами (Л. Г. Цибулько, С. М. Віцько, 2021).

Школярі нашої країни нині обмежуються трьома обов'язковими уроками фізичної культури на тиждень. Існуюча дійсність не підтверджує можливість збільшення кількості уроків фізичної культури до п'яти у найближчі десятиліття, і визначає необхідність переорієнтації спортивних шкіл на масове залучення дітей і підлітків у систематичні заняття в групах загальної фізичної підготовки та спортивно-оздоровчих групах ДЮСШ.

Все більше розуміння зустрічає ідея конверсій технологій спортивної підготовки на користь методик фізичного виховання (Т. Б. Кутек, 2013), методологія інтегративної антропології (С. Вільчинська, 2018), варіативного та

базового компонентів фізичного виховання (Т. О. Лоза, М. В. Лях, 2017), концепція фізкультурного виховання (Н. Москаленко, 2011), фізкультурної освіти (С. І. Атаманюк, О. В. Кириченко, 2021) та інші прогресивні напрямки розвитку теорії та методики фізичного виховання дітей та молоді.

На цьому фоні боротьба дзюдо представляє один із перспективних напрямків у вирішенні розглянутих проблем. Як вид єдиноборства дзюдо включає не тільки техніку і тактику ведення поєдинку, а й цілий комплекс вправ, спрямованих на фізичне вдосконалення організму, розвиток рухових функцій, виховання фізичних якостей, засвоєння елементів інших видів спорту: гімнастики, акробатики, легкої атлетики. Засобами тренування юних дзюдоїстів можуть бути спортивні ігри: волейбол, баскетбол, футбол. Крім того, дзюдо завжди було не лише системою фізичного виховання, а й виховання морально-вольових якостей особистості, естетичного смаку, працьовитості, взаємної поваги, а також прищеплення гігієнічних правил, прагнення до духовної досконалості через фізичне вдосконалення.

Об'єкт дослідження – процес удосконалення системи підготовки дітей молодшого шкільного віку, які займаються дзюдо на попередньому етапі.

Предмет дослідження – соматотип, як одна із характеристик фізичного розвитку юних дзюдоїстів.

Мета дослідження – наукове обґрунтування технології фізичного виховання хлопчиків 7-9 років на попередньому етапі підготовки в дзюдо, на основі соматологічного типу конституції.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу літературних джерел визначити основні чинники, які необхідно враховувати тренерам визначаючи соматичний тип конституції.

2. Охарактеризувати особливості рухового розвитку дітей із врахуванням типу конституції.

3. Визначити рухову підготовленість хлопців 7-ми років різних типів конституції.

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, антропометрія, педагогічні спостереження, педагогічне тестування, біохімічний моніторинг, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

Практичне значення одержаних результатів. Полягає у використанні отриманих результатів під час підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура і спорт до тренерської діяльності у дитячих юнацьких спортивних школах. Також матеріали дослідження можуть бути використані у післядипломній освіті тренерів, які проходять підвищення кваліфікації (стажування).

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на звітній науковій конференції студентів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський 04-05 квітня 2023 року).

Публікації. Результати дослідження за темою кваліфікаційної (дипломної) роботи магістра висвітлені в одній науковій статті.

Структура та обсяг дипломної роботи магістра. Роботу викладено на 64 сторінках, з яких 58 основного тексту, вона містить 6 таблиць та 1 рисунок. Дипломна робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, та списку 58 використаних літературних джерел.

ВИСНОВКИ

1. Хлопчики одного паспортного віку у досліджуваній вибірці достовірно відрізняються за типом статури та рівнем біологічної зрілості. Аналіз результатів антропометричного обстеження показав, що діти астеноїдного типу конституції достовірно відрізняються за вагою тіла, довжиною тіла, шириною плечей, колом грудної клітини і довжиною ніг від представників торакального типу. В той же час не виявлено достовірних відмінностей між дітьми торакального та м'язового типу за такими антропометричними ознаками як довжина тіла, довжина рук, довжина ніг, ширина плечей, ширина таза. Хлопчики дигестивного типу статури випереджають представників астеноїдного та торакального соматотипів за всіма соматичними ознаками і в той же час, при порівнянні дигестивних дітей з хлопчиками м'язового соматотипу не вдалося виявити відмінностей по довжині ноги, ширині плечей, максимальному обхвату плеча.

2. За рівнем біологічної зрілості діти астеноїдного соматотипу не достовірно відстають від свого паспортного віку, а хлопчики торакального, м'язового та дигестивних соматотипів, навпаки, випереджають свій паспортний вік за ступенем зрілості біологічних систем. При цьому відмінності між хлопчиками астеноїдного та торакального соматотипу, з одного боку, та дітьми м'язового та дигестивного типу, з іншого, за рівнем біологічної зрілості достовірні. Цей факт дозволяє стверджувати, що у досліджуваній вибірці хлопчики астеноїдного і торакального соматотипу є нормостениками, а діти м'язового і дигестивного типу конституції – акселератами.

3. Відмінності між представниками різних конституційних типів за морфологічними показниками, значною мірою визначають особливості організації енергетичного та вегетативного забезпечення їх м'язової діяльності. Згідно з отриманими даними, хлопчики астеноїдного та торакального соматотипу мають більш високі аеробні можливості м'язового апарату та фізіологічну пристосованість до роботи в зоні навантажень великої та помірної потужності,

ніж діти м'язової та дигестивної статури, для яких характерно більш ефективно виконання роботи в зоні потужності, з переважанням алактатних та анаеробних механізмів енергозабезпечення.

4. Тривала робота, пов'язана з переміщенням ваги власного тіла (8-ми хвилинний біг) має найбільш сильний катаболічний ефект і при цьому викликає неадекватну реакцію гормональної системи (по кортизолу) у дітей м'язового та дигестивного соматотипу. Отриманий експериментальний матеріал дозволяє стверджувати про те, що по відношенню до стану спокою рівень кортизолу в сироватці венозної крові у хлопчиків м'язового та дигестивного соматотипу при виконанні 8-ми хвилинного бігу не підвищується, як має бути, а навпаки знижується. У той же час у хлопчиків астеноїдного та торакального соматотипу спостерігається зростання даного показника, що свідчить про більш високу фізіологічну пристосованість організму дітей даних типів статури до пропонованого навантаження.

5. Найменший руйнівний вплив на білкові структури м'язового апарату дітей має тренувальна робота силової спрямованості. При цьому спостерігається збільшення рівня у хлопчиків усіх досліджуваних соматотипів при мінімальній зміні кортизолу, що означає явно виражений анаболічний характер такого навантаження. Проведений статистичний аналіз показав наявність достовірних змін лише у хлопчиків м'язового соматотипу порівняно з дітьми астеноїдного та дигестивного типів конституції.

6. Педагогічний експеримент підтвердив ефективність підвищення продуктивності карді респіраторної та м'язової системи за рахунок переважного впливу на аеробні можливості м'язового апарату з використанням анаеробних та алактатних навантажень, виконаних в аеробному режимі.

9. Підвищення аеробних можливостей м'язового апарату дітей віком від 7 до 9 років на основі використання конституційно-адекватних метаболічних моделей фізичних навантажень дозволяє покращити результати у виконанні рухових завдань, що потребують високої анаеробної продуктивності м'язів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авінов В. Л., Гуска М. Б. Соматичний тип конституції як критерій індивідуалізації фізкультурно-оздоровчих занять. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2017. Випуск 10. С. 35-43.
2. Алексєєв О. Зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до диференціації та індивідуалізації фізичного виховання учнів. Молодь і ринок. 2022. № 3. С. 201-211.
3. Анатомія та фізіологія людини: навч. посіб. / М. Д. Лютик; М-во охорони здоров'я України, Буковин. держ. мед. ун-т, Чернів. нац. унт ім. Ю. Федьковича. Чернівці : БДМУ, 2007. 362 с.
4. Ареф'єв В. Г. Здоров'я підлітків і рухова активність. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2014. № 118 (3). С. 6-10.
5. Атаманюк С. І., Кириченко О. В. Проблема індивідуалізації на заняттях фізичного виховання. Problems and tasks of modernity and approaches to their solution, International Science Group 03.02.2021. Т.8. С. 124-130.
6. Балацька Л. Урахування індивідуальних особливостей школярів під час оцінювання їх фізичного потенціалу. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2015. С. 19-25.
7. Баранецький Г. Конституція тіла та соматотип як генетичні маркери кваліфікованих волейболісток. Спортивна наука України. 2013. № 7. С. 11-15.
8. Бондарчук Н. Я., Чернов В. Д. Теоретичні засади використання диференційованого підходу у фізичному вихованні населення різних вікових категорій та його оздоровче значення. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : «Педагогіка, соціальна робота». 2017. № 2 (41). С. 34-37.
9. Вільчинська С. Проект методології нового типу (підхід філософської антропології). Університетська кафедра. № 7. 2018. С. 93-98.

10. Гжегоцький М. Р. Фізіологія людини. Київ : «Книга плюс», 2005. 488 с.
11. Глазирін І. Д. Основи диференційованого фізичного виховання. Черкаси : Відлуння-Плюс, 2003. 352 с.
12. Головченко О. І. Особливості впливу фізичного виховання на формування особистості учнів середнього шкільного віку. Харківська державна академія фізичної культури. Харків. 2011. С. 17-21.
13. Грибан Г. П., Ткаченко П. П., Скорий О. С., Пилипчук П. Б. Фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні : метод. рекомендації для самостійної роботи здобувачів. Житомир : Вид-во «Рута», 2023. 30 с.
14. Гурєєва А.М. Диференційований підхід у дозуванні фізичних навантажень у процесі фізичного виховання студенток різного рухового віку: автореф. дис. канд. Наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02. Дніпропетровськ, 2014. 21 с.
15. Дзюбенко М. І. Концепція П. Ф. Лесгафта як передумова реформування сучасної вузівської дисципліни «Фізичне виховання». Вісник. 2011. С. 116-119.
16. Дмитрів Р. Зміна пропорцій та складу тіла в онтогенезі. Вісник Прикарпатського національного університету. Серія : Фізична культура. 2006. Вип. 3. С. 33-41.
17. Єрмоленко Д. О. Удосконалення фізичних якостей дзюдоїстів 12-14 років груп спеціалізованої підготовки. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. 52 с.
18. Зайцева В. В. Диференційована оцінка розвитку моторики у юнаків різних типів тілобудови. Наукові праці 1995 р. Всесоюзний науково-дослідний і-т фізичної культури. Москва, 1996. Т. 2. С. 29-39.
19. Замрозевич-Шадріна С. Р. Рухова активність як основа всебічного розвитку дитини дошкільного віку. Обрії. 2016. № 1. С. 46-48.
20. Зубкова Р. І. Особливості побудови тренувального процесу дзюдоїстів на початковому етапі підготовки. Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання спорту і здоров'я людини : м-ли VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнарод. участю (21-22 квітня 2022) / голов. ред. С. В. Синиця ; Полтав. нац. пед.

ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 124-129.

21. Ізаак С. І., Панасюк Т. В., Тамбовцева Р. В. Конституційний фактор росту і дозрівання дитини. Фізіологія людини. 2001. Т. 27. № 6. С. 29-37.

22. Інджикулян А. А., Козлов С. В. Соматотипові особливості деяких морфометричних параметрів серця людини. Медичні перспективи. 2007. № 12.2. С. 22-29.

23. Калашник Д., Суоров О. Диференційований підхід до розвитку фізичних якостей в учнів загальноосвітніх навчальних закладів у єдиноборствах. Перспективи та інновації науки. 2022. № 13. С. 235-249.

24. Кашуба В. О. Корекція тілобудови людини в процесі занять фізичними вправами: теоретичні та практичні аспекти. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 536 с.

25. Кашуба В., Лопецький С., Хабінець Т. Просторова організація тіла людини в процесі моніторингових досліджень. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017. № 25. С. 9-15.

26. Коробейникова Л. Особливості індивідуалізації в єдиноборствах. Єдиноборства. 2023. № 2 (28). С. 61-78.

27. Корнієнко С. Силова підготовка спортсменів-єдиноборців: деякі методичні аспекти проблеми. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету : збірник наукових праць. Серія : Педагогічні науки. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2021. Вип. 56. С. 151-158.

28. Корнійчук Н. М., Гирина А. А., Чайка Ю. Ю. Анатомія людини з основами спортивної морфології. Органи і системи органів людини. Житомир, 2023. 84 с.

29. Коцур Д. О. Оптимізація техніко-тактичної підготовки дзюдоїстів 14–16 років на основі ситуаційних завдань. Суми : Сумський державний університет, 2022. 62 с.

30. Кротов Г. В., Питомець О. П., Марчук Д. В. Диференційований підхід до навчання гімнастичних вправ молодших школярів з різним типом тілобудови.

Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2022. Випуск 3К (147). С. 207-211.

31. Круцевич Т. Ю., Воробйов М. І., Безверхня Г. В. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді. 2011. 317 с.

32. Кутек Т. Б. Етапи формування фізичної культури особистості. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2013. № 3. С. 207-210.

33. Лаврик В. О. Шляхи гуманізації освіти і виховання в сучасній школі. 2023. Електронний ресурс. Режим доступу : <http://surl.li/lxing>.

34. Лелека В. М. Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки студентської молоді." Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт 118 (2) (2014): 138-140.

35. Лоза Т. О., Лях М. В. Погляди видатних педагогів минулого на фізичне виховання дітей та їх взаємозв'язок з сучасністю. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. № 147 (2). 2017. С. 72-75.

36. Магльований А. Цілеспрямоване формування окремих компонентів структури особистості через рухову активність. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2010. № 2. С. 14-21.

37. Маєвський М. Формування фізичної культури особистості як головна мета фізичного виховання студентської молоді. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2019. № 2. С. 62-68.

38. Манукян Г. М. Формування техніки кидків в умовах спортивних поєдинків дзюдоїстів на етапі попередньої базової підготовки. MS thesis. Сумський державний університет. 2020. С. 134-140.

39. Мисів В. М., Єдинак Г. А., Галаманжук Л. Л. Особливості вияву показників фізичного здоров'я у дітей із різними соматотипами. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2016. № 139 (2). С. 113-117.

40. Москаленко Н. Проектування концепції інноваційних програм фізкультурно-оздоровчої роботи в загальноосвітніх навчальних закладах. Спортивний вісник Придніпров'я. № 2. 2011. С. 12-16.

41. Мунтян В. С. Питання оптимізації тренувального процесу спортсменів-єдиноборців шляхом індивідуалізації їх психологічної підготовки. Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти. 2021. № 1. С. 9-15.

42. Палієнко О. А. Фізіологія людини : метод. посіб. практ. робіт студ. спец. «Фізичне виховання» вищ. навч. пед. закл. Вид. 3-тє. Переяслав (Київ. обл.) : Домбровська Я. М., 2020. 61 с

43. Перебійніс В. Б., Пакулін С. Л. Індивідуалізація тренувальних програм в річному макроциклі дзюдоїстів на етапі виходу зі спорту вищих досягнень. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2019. Випуск 7 (115). С. 59-65.

44. Ракита С. С. Удосконалення технічних дій дзюдоїстів 10-12 років з урахуванням базових рухів. Суми : СумДУ, 2020. 80 с.

45. Рудницький О., Одноралова Н. Підходи до корекції компонентів просторової організації тіла людини в процесі фізичного виховання. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2015. С. 369-374.

46. Сидоренко П. І. Анатомія та фізіологія людини: підручник для студ. ВМНЗ I-II р. а. Київ : Медицина, 2012. 199 с.

47. Сидорченко К. М. Взаємозв'язки між соматичним типом конституції та станом здоров'я дітей шкільного віку. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету Україна. 2009. № 1. С. 139-142.

48. Спортивна морфологія. За ред. М. М. Радько. Сторожинець : Вид-во «Книги XXI», 2007. 196 с.

49. Філімонов В. І. Фізіологія людини. Київ : ВСВ «Медицина», 2010. 776 с.

50. Хорошуха М. Ф., Тимчик О. В., Буряк О. Ю. Медико-біологічні основи фізичної культури і спорту. 2021. 345 с.

51. Цибулько Л. Г., Віцько С. М. Оптимізація рухової активності школярів як умова формування фізично здорової особистості. Вісник Луганського

національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. № 1 (339). Ч. 2. 2021. С. 219-233.

52. Чернуха І. С. Фізіологія людини: навчальний посібник. Частина І. Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 124 с.

53. Шевцов С. М. Деякі питання антропометрії для відбору та підготовки висококваліфікованих спортсменів. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2019. Випуск 2(108). С.175-179.

54. Шепелєв А., Пелешук М. Вплив різних факторів на соматотипологічні ознаки. Diss. Видавництво СумДУ, 2011. С. 34-39.

55. Шинкарук О. Відбір та орієнтація підготовки спортсменів у процесі багаторічного вдосконалення як наукова проблема. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2015. № 2. С. 16-28.

56. Штефко В. Г., Островський А. Д. Схеми клінічної діагностики конституційних типів. Москва : Біомедгіз, 1929. 79 с.

57. Щербашин Я. С. Олімпійська освіта в процесі формування гуманістичних цінностей у школярів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2023. Випуск 1 (159). С. 146-150.

58. Яворська Т. Є. Рухова активність як складова гармонійного розвитку дитини молодшого шкільного віку в навчально-виховному процесі. Підготовка педагогів до впровадження державних стандартів дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць. 2013. С. 552-555.